

БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТВАРИННОГО СВІТУ АЗОВСЬКОГО МОРЯ: ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНА

*Сірівля Я.В., Передерій В.В., Медведєва А.Ю.
Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь*

Біологічне різноманіття — це варіабельність живих організмів наземних, морських та інших водних екосистем і екологічних комплексів, частиною яких вони є; це поняття включає в себе різноманітність у рамках виду, між видами і різноманіття екосистем [5].

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України» від 12 травня 1997 р. № 439 Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1048 (1048-2011-п) від 12.10.2011, біологічне різноманіття є національним багатством України та формує середовище життєдіяльності людини. Воно повинно бути передано майбутнім поколінням у максимально збереженому стані [1].

Питання біорізноманіття Азовського моря досліджували П.С. Паллас, М.Г. Ратке, О.О. Остроумов, С.О. Зернов та інші. Важливе значення мали роботи Азово-Чорноморської науково-промислової експедиції під керівництвом академіка М.М. Кніповича (1922-1928 р.) [2].

Азовське море характеризується надзвичайною інтенсивністю процесів біологічного продукування та відносною ефективністю рибного промислу. Це пояснюється перед усім мілководдям, яке сприяє легкому поверненню живильних речовин із дна в воду, високою літньою температурою, значним рівнем освітленості всієї товщі води, умовами перемішування і вентиляції, та надходженням органічних і мінеральних речовин, як у вигляді детриту, так і в розчиненому вигляді, з водами рік, які впадають у нього. Солоність Азовського моря, яка становить $13,8^{0/00}$, зумовлює якісне збідніння флори та фауни, але не заважає їй багатому кількісному розвитку [7].

На сьогоднішній іхтіофауна Азовського моря включає 103 видів і підвидів риб, які належать до 76 родів, і представлені прохідними, напівпрохідними, морськими та прісноводними видами.

Прохідні види риб мешкають в морі до настання статевої зрілості, а в річку заходять лише на нерест (білуга, севрюга, оселедець, рибець та шемай).

Напівпрохідні види для розмноження заходять з моря в річки (судак, лящ, тараня, чехоня та деякі інші).

Морські види розмножуються і мешкають в солоних водах. Постійними мешканцями Азовського моря є такі види: пелінгас, камбала-калкан, глоса, тюлька, сопач чорноморський, комашка трьохголова, трубкарот та всі види бичків. Також є морські види, які заходять в Азовське море з Чорного. До видів, що здійснюють такі регулярні міграції відносяться: азовська хамса, чорноморська хамса, чорноморський оселедець, барабуля, сингіль, гостроніс, лобань, калкан чорноморський, ставрида, скумбрія тощо.

Прісноводні види зазвичай постійно мешкають в одному районі водоймища та великих міграцій не здійснюють. Вони поширені у прісних акваторіях моря (стерлядь, сріблястий карась, щука, в'язь, верховодка).

Фоцена звичайна (інші назви — азовка, азовський дельфін, чушка) є єдиним представником морських ссавців в Азовському морі. Чисельність популяції завжди була невелика, але нажалі сучасні дані відсутні [2].

В водах Азовського моря мешкає 5 видів риб, які занесені до нової редакції Червоної Книги. Це говорить про те, що природоохоронні заходи в його акваторіях надзвичайно важливі [3].

Узбережжя Азовського моря населяє багата орнітофауна. Тут можна зустріти степову дрохву, залітає чорний лелека, представниці тундри — казарка, гірський гриф. Місцями гніздування слугують невеликі острови, півостро-

ви та коси, які зберегли непорушними природно-територіальні комплекси. Ці ділянки приваблюють птахів м'яккістю клімату, багатю кормовою базою та захищеністю ділянок гніздування [4].

Сучасний стан тваринного світу в Азовському морі є серйозною екологічною проблемою. Нині вилов зменшився більш ніж в шестеро та продовжує скорочуватись. За даними Держкомрибхоза України, лише за останні 10 років річний вилов осетрових риб скоротився з 131,2 т до 1т, судака — з 845,5 до 105,2 т, камбали — з 15,2 до 0,2т (рис. 1)

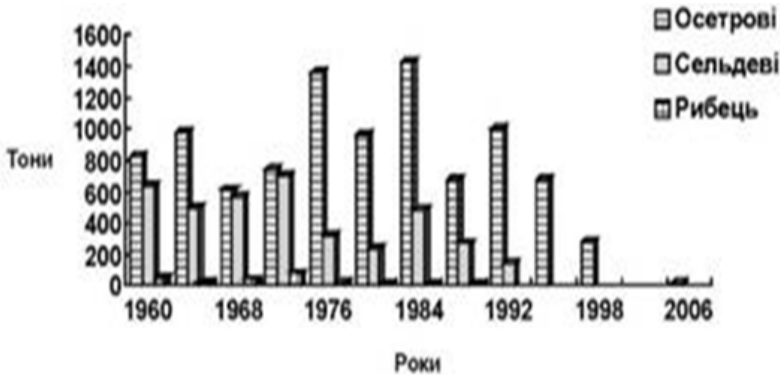

Рис. 1. Динаміка вилову риб в Азовському морі

Деградація біорізноманіття є одною з наслідків інтенсивного судноплавства на акваторії Азовського моря. Правила перевезки і перекачування нафтопродуктів часто порушуються, що неодмінно призводить до порушення життєдіяльності фауни моря. Також однією з причин цього процесу є скид стічних вод, який щорічно складає 20км³ та містить велику кількість сполук важких металів та азоту, органічних речовин, пестицидів, нафтопродуктів та фосфору. Через такий інтенсивний антропогенний вплив у водах Азовського моря спостерігається бурхливий розвиток синьо-зелених водоростей, які спричинюють евтрофікацію. Цей процес призводить до масової загибелі риби внаслідок падіння вмісту кисню до мінімальних значень (1,5мг/л) [6].

Для охорони прибережних зон та акваторії Азовського моря з їх біорізноманіттям створені Казантипський природний заповідник та Азово-Сиваський національний природний парк, а також Регіональний ландшафтний парк «Меотида» [2].

Казантипський природний заповідник займає площу 450,1 га. На території заповідника зареєстровано 4 види ракоподібних, 19 — павукоподібних, 429 — комах. Хребетних тварин відмічено 188 видів, з них 80 видів риб, 1 вид земноводних, 4 — плазунів, 81 — птахів та 22 види ссавців. У заповіднику охороняються 6 видів тварин, занесених до Європейського червоного списку, 35 видів, занесених до Червоної книги України, та близько 50 видів, що підлягають особливій охороні згідно з Бернською конвенцією [8].

Азово-Сиваський національний природний парк розташований на косі Бірючий острів, в західній частині Азовського моря, на території півдня Херсонської області та півночі АРК.

Регіональний ландшафтний парк «Меотида» став першою східною ланкою Азово-Чорноморського прибережного екологічного коридору, охопивши всю берегову смугу, за винятком м. Маріуполь. Його площа 13 000 га морської акваторії одного з екологічно напружених регіонів України. Тваринний світ парку дуже багатий, але пернаті відзначаються найбільшим видовим різнома-

ніттям. Також тут непогано збереглися аборигени фауни безхребетних тварин.

Для відтворення і розширення видового складу рибних ресурсів, особливо осетрових, створюються штучні нерестовища та проводяться експерименти по впровадженню марікультури [2].

Отже, Азовське море має надзвичайно великий ресурсний потенціал. Але внаслідок антропогенних впливів, які були спричинені бурхливим розвитком промисловості, туристично-рекреаційної діяльності та надмірним господарським виснаженням, його біорізноманіття зазнало чималої деградації.

На сьогодні тваринний світ Азовського моря потребує охорони та відтворення шляхом створення заповідних територій та акваторій, впровадження ресурсозберігаючих та ресурсовідновлювальних господарських програм, зниження промислового впливу.

Література

1. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал — <http://portal.rada.gov.ua>
2. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. — К.: «Українська радянська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1989.-Т.1: А-Ж.- 416 с.
3. Демченко В.А. Ихтиофауна акваторий Азово-Сивашского національного природного парка / В.А. Демченко.// Вісник Запорізького національного університету. — 2011. — № 1. — с. 32-37
4. Енциклопедія українознавства: У 10-х томах. / [Головний редактор Володимир Кубійович]. — Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1954—1989. — Т. 5. — 1954-1989. 1641 с.
5. Конвенція про біологічне різноманіття — [www/un/org / Russian / document / convents / biodiv.htm](http://www.un.org/Russian/document/convents/biodiv.htm)
6. Мягченко О.П. Основи екології / Мягченко О.П. — Київ: Центр учбової літератури, 2010. — 312 с.
7. Проблемы и перспективы Черноморско-Азовского бассейна. Научно-популярный сайт о флоре и фауне Азовского и Черного морей — <http://www.ponticus.ru/>
8. Україна інкогніта. Подорожі, невідомі та заповідні місця України. — <http://ukrainaincognita.com/pryroda/zapovidnyky/kazantypskyi-pryrodni-zapovidnyk>

ВИДОВИЙ СКЛАД ТА БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАГАТОНІЖОК ОКОЛИЦЬ МІСТА ПОЛТАВИ

Таран М.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Метою цієї розвідки є дослідження, узагальнення та доповнення існуючих даних про видовий склад, біолого-екологічні особливості і розподіл багатоніжок (надклас *Myriapoda*) на території околиць міста Полтави, оскільки, на нашу думку, це питання в Україні в цілому вивчено недостатньо.

В основу дослідження покладено спостереження за різними представниками надкласу *Myriapoda* в околицях міста Полтави. Протягом періоду спостереження (квітень — вересень 2012 року) нами було виявлено чотири види, які відносяться до двох класів.

До цього надкласу відносять наземних членистоногих, які мають тіло, виразно розділене тільки на 2 відділи — голову і витягнутий тулуб, майже всі членики якого забезпечені кінцівками. Тварини уникають сухості і прямих сонячних променів; вночі або за сильних дощів покидають свої укриття у